

OILAVIY ZO'RAVONLIK JABRDIYDASI BO'LGAN AYOLLARNI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Haydaliyeva Mehrangez Hatam qizi

Surxondaryo viloyat Ichki ishlar boshqarmasi Jamoat xavfsizligi xizmati

Huquqbuzarliklar profilaktikasi boshqarmasi Xotin-qizlar masalalari

bo'yicha guruh katta inspektori

Annotatsiya: Oilaviy zo'ravonlik jamiyatimizda dolzarb va og'riqli muammolardan biri bo'lib, uning oldini olish, unga barham berish va eng muhimi, jabrdiyda ayollarni har tomonlama himoya qilish masalasi davlat va jamiyat e'tiborining markazida turibdi. Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari asrida ham oilaviy zo'ravonlikning turli ko'rinishlari kuzatilmoqda, ayollar huquqlari poymol qilinayotgan holatlar uchrayapti. Shu bois, oilaviy zo'ravonlik qurboni bo'lgan ayollarni himoya qilish bo'yicha tizimli hamda samarali mexanizmlarni takomillashtirish eng muhim vazifalardan sanaladi. Ushbu tezisda oilaviy zo'ravonlik jabrdiydasi bo'lgan ayollarni himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: oilaviy zo'ravonlik, ayollar huquqlari, himoya mexanizmlari, huquqiy himoya, psixologik yordam, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, profilaktika tadbirlari, mahalla ishtiroki, huquqbuzarliklarning oldini olish, axborot-targ'ibot ishlari.

Jamiyatda oilaning barqarorligi inson sha'ni va qadri, xotin-qizlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish bilan chambarchas bog'liq. Ayollarga nisbatan zo'ravonlikning oldini olish, ularga psixologik, ijtimoiy va huquqiy yordam ko'rsatish institutsional asosda boshlanishi lozim. Shu yo'nalishda, davlat organlari, huquq-tartibot idoralari, nodavlat notijorat tashkilotlar va mahalliy o'zini o'zi boshqarish organlarining uzviy hamkorligi salmoqli ahamiyat kasb etadi. Mazkur hamkorlik mexanizmlarining faol va samarali ishlashi natijasida, jabrdiydalarning haq-huquqlari yanada ishonchli himoya qilinadi, ularning huquqiy madaniyati hamda o'zini himoya qila olish ko'nikmalari shakllanadi. Oilaviy zo'ravonlik muammosini oldini olish bo'yicha birinchi navbatda zo'ravonlikka uchragan ayollarning himoyasi uchun ishonchli va tezkor reaksiya mexanizmlari yo'lga qo'yilishi zarur. Ayollarni himoya qilishning eng muhim mexanizmlaridan biri bu maxsus ishonch telefonlari va zudlik bilan murojaat etish imkoniyatini beruvchi internet platformalari sanaladi. Bunday xizmatlar yordamida jabrdiyda ayol tezda muammoning hal qilinishini talab qiluvchi vakolatli shaxslarga yoki tashkilotlarga murojaat qilishi, o'z vaqtida maslahat va yordam olishi mumkin. Bundan tashqari, ayollar uchun maxsus boshpana va

reabilitatsiya markazlari tashkil qilingan bo'lishi, ular bu muassasalarda vaqtincha yashashi, ijtimoiy va ruhiy qo'llab-quvvatlash, huquqiy maslahat olish imkoniyatiga ega bo'lishi lozim. Huquqiy mexanizmlarni takomillashtirishda kasbga doir malakali mutaxassislar ishtirokini ta'minlash, jinoyatlarning oldini olish va tezkor choralarni ko'rishda zamonaviy xalqaro tajriba asosida ishlash muhimdir. Oilaviy zo'ravonlik holatlari aniqlanganda yoki fosh qilinayotganda, huquq-tartibot idoralari, prokuratura va sud organlari tomonidan zudlik bilan zarur choralar amalga oshirilishi shart. Xotin-qizlar masalalari bo'yicha mahalla faollari hamda mas'ul xodimlar muntazam ravishda huquqiy-ma'rifiy tadbirlar tashkil etib, ayollar orasida o'z huquqlarini bilish va himoya qilish madaniyatini shakllantirish ustida ishlashlari lozim.[1]

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida oilaviy zo'ravonlik muammosi alohida e'tiborda tutiladi, bu borada maxsus qonunlar va qarorlar qabul qilinmoqda. Ularning ijrosini ta'minlash tizimi yanada takomillashtirilmoqda. Shuningdek, zo'ravonlikka uchragan jabrdiyda ayolning shaxsi, xavfsizligi va huquqlari to'liq ta'minlanishi kerak. Mavjud mexanizmlar shu maqsadga xizmat qilishi, ularni amalda samarali ishlatish uchun doimiy monitoring, tahlil va tajribalarni almashish zarur. Tezkor yordam xizmatlari qulay va ochiq hamda ishonchli bo'lishi, jabrdiyda ayollarga zarur yordamni o'z vaqtida va to'liq ko'rsatishi jamiyat uchun nihoyatda muhimdir. Shu o'rinda, ayollarni ruhiy va huquqiy jihatdan mustahkamlash, ular orasida o'zini himoya qilish ko'nikmalarini oshirish, huquqbuzarlik sodir etayotgan shaxslar bilan targ'ibot-tashviqot ishlarini olib borish ham muhim masala hisoblanadi. Zo'ravonlik qurboni bo'lgan ayollar ko'proq yordam va madadga muhtoj bo'lgani uchun ham, ular uchun ijtimoiy va huquqiy reabilitatsiya tizimi yaxshilanishi lozim. Aholi o'rtasida targ'ibot-tashviqot ishlarini samarali tashkil qilish, xususan, yosh oilalar, o'smir qizlar va ularning ota-onalari orasida oilaviy munosabatlarda mehr-oqibat, o'zaro hurmat va sabr-toqatni targ'ib qilish eng muhim vazifalardan biridir. Statistik ma'lumotlar va ilmiy tadqiqotlar asosida aniqlik kiritilsa ham-da, hayotning o'zi ko'rsatadiki, ijtimoiy-ma'naviy omillar oilaviy muhitda muammolar yuzaga kelishiga sababchi bo'lishi mumkin. Shuning uchun ham, jamiyatda oilaviy zo'ravonlikka nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish, avvalo, maktabgacha yoshdan boshlab tarbiyaviy ishlarni kuchaytirish orqali ko'lamli natijalar olish mumkin.[2]

Jabrdiyda ayolga ko'rsatilayotgan yordam tizimi ijtimoiy xizmatlarni kengaytirish va ularni demokratik va shaffof mexanizmlar orqali amalga oshirishga xizmat qilishi kerak. Yordam markazlari, psixologik va ruhiy yordam muassasalari, huquqiy maslahat beruvchi organlar faoliyatini muvofiqlashtirish, ulardagi mutaxassislar malakasini oshirishning ahamiyati beqiyosdir.[3]

Ayollar va ularning farzandlari uchun moliyaviy ko'makni kuchaytirish, yangi kasb va sohalarni o'rganishga imkon beruvchi qisqa muddatli kurslar tashkil etish, ularning yangi hayot boshlashi uchun sharoit yaratishdan iborat keng ko'lamli

harakatlar amalga oshirilishi lozim. Oilaviy zo'ravonlik qurboniga aylangan ayollarga yordam ko'rsatishda psixologik rehabilitatsiya ishlari alohida o'rin tutadi. Ayollarning ruhiy dunyosidagi ziddiyatlarni yechish, ularga jamiyat hayotiga qayta moslashishda ko'maklashish, o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish, ularni o'zini anglashga va ijtimoiy faolligini yo'qotmaslikka yordam beradigan usullarni yaratish ham muhimdir. Mutaxassis psixologlar va ijtimoiy pedagoglar tomonidan olib boriladigan ijtimoiy va ruhiy yordam ishlari muvaffaqiyatli natijalar beradi. Oilaviy zo'ravonlik muammosini o'rganish va hal qilishda mahalla, jamoatchilik, ijtimoiy tashkilotlar faoliyati ham o'ta muhim ahamiyat kasb etadi. Ayol o'zini yolg'iz va yordamga muhtoj deb his qilmasligi, atrofdagilar unga beg'am bo'lmasligi, har tomonlama ko'mak olish imkoniyatiga ega bo'lishi shart. Mahalla faollari, xotin-qizlar qo'mitalari, o'zini o'zi boshqarish organlari tomonidan tizimli va doimiy monitoring ishlari olib borilishi, jabrdiyda ayolga individual yondashuv asosida yordam ko'rsatilishi bosh vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.[4]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, oilaviy zo'ravonlik jabrdiydasi bo'lgan ayollarni himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish jamiyat barqarorligining, ijtimoiy adolatning, inson sha'ni va huquqlarini himoya qilishning eng muhim kafolatidir. Bu borada davlat organlari, fuqarolik jamiyati institutlari, mahalla va oila institutlarining hamkorligi asosida tizimli va yangicha yondashuvlarni amalga oshirish, ayollar uchun keng imkoniyat va to'liq himoya kafolatlarini yaratish, ularning jamiyat hayotida faol ishtirokini ta'minlash – taraqqiyotimizning muhim omili bo'lib qoladi. Jamiyatda har bir ayol o'zini himoyalangan, hurmatli va baxtli his qiladigan muhit yaratish uchun doimo sa'y-harakatlar olib borish, oliy insoniy qadriyat va tamoyillarga sodiq qolish, taraqqiyot va baxt sari ishonch bilan intilish jamiyat taraqqiyotining eng asosiy kafolatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmanova, N. (2021). "Oila institutini mustahkamlash va xotin-qizlar huquqlarini himoya qilish: zamonaviy yondashuvlar." O'zbekiston fanlari akademiyasi axborotnomasi, 2(3), 55-64.
2. Alimova, G. (2019). "Oilada zo'ravonlik holatlarini aniqlash va ularni bartaraf etish mexanizmlari." O'zbekiston ijtimoiy-iqtisodiy hayoti, 4(11), 23-31.
3. Famullaeva, M. (2018). "Xotin-qizlarni oilaviy zo'ravonlikdan himoya qilishda huquqiy asoslar." Milliy taraqqiyot yo'llari, 1(2), 47-56.
4. G'aniyeva, N., & Karimova, F. (2019). "Oilaviy zo'ravonlikni oldini olishda mahalla institutining o'rni." Mahalla va jamiyat, 5(4), 110-117.
5. Islomova, Z. (2020). "Ayollar huquqlari va oilada zo'ravonlikka qarshi kurash: O'zbekiston tajribasi." Huquq va jamiyat, 6(1), 38-45.
6. Karimova, S. (2017). "Oilaviy nizolar va ularning oldini olishda huquqiy mexanizmlar." Inson va qonun, 3(7), 25-33.
7. Raximova, S. (2022). "Ayollarga nisbatan zo'ravonlikni oldini olishda ijtimoiy himoya tizimining roli." Oila va jamiyat, 2(8), 61-70.